

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Світлана МИХАЛЬСЬКА

«26» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

підготовки фахівців **першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

за освітньо-професійною
програмою **Корекційна психопедагогіка та інклюзивне навчання**

спеціальності **016 Спеціальна освіта**

спеціалізації **0166.02 Корекційна психопедагогіка**

галузі знань **01 Освіта/Педагогіка**

мова навчання **українська**

2025-2026 навчальний рік

Розробники програми: **Тетяна ДОКУЧИНА**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол № 10 від 26 серпня 2025 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми

Мар'яна БУЙНЯК

ЗМІСТ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ ПРАКТИКИ

ВСТУП

Реформування системи спеціальної освіти в Україні передбачає удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів. Для високого рівня кваліфікації майбутніх фахівців спеціальної освіти важливо забезпечити засвоєння здобувачами вищої освіти професійних знань в однаковій мірі з уміннями застосовувати їх у практичній діяльності. Тому практика посідає пріоритетне місце в системі професійної підготовки фахівців. Навчальна психолого-педагогічна практика є складовою частиною освітнього процесу, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із практичною діяльністю закладів освіти та сприяє накопиченню особистісного досвіду, необхідного для реалізації творчого підходу у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Робоча програма практики розроблена на основі Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 р. № 93 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 30 квітня 1993 р. за № 35), Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на засадах компетентнісного та інших нормативно-правових актів у галузі освіти.

Робоча програма навчальної психолого-педагогічної практики передбачена освітньо-професійною програмою Корекційна психопедагогіка та інклюзивне навчання та навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Навчальна психолого-педагогічна практика проводиться у 4 семестрі, передбачає 4,5 кредити (135 год.), триває протягом 3 тижнів, завершується заліком.

Мета практики – закріпити та узагальнити знання здобувачів вищої освіти про особливості навчання та виховання дітей з ООП та організацію освітнього процесу у спеціальних закладах освіти, зміст професійної діяльності фахівців спеціальної освіти; формувати вміння організовувати спілкування та корекційно-виховну діяльність з дітьми з ООП.

Завдання практики:

✓ навчити здобувачів вищої освіти застосовувати набуті теоретичні знання на практиці;

- ✓ виховувати у здобувачів вищої освіти професійний інтерес, формувати творче ставлення до професії корекційного педагога;
- ✓ формувати професійну мотивацію, необхідні якості особистості майбутніх фахівців спеціальної освіти;
- ✓ забезпечити набуття здобувачами вищої освіти практичних навичок організації корекційно-виховної роботи;
- ✓ розвивати навички спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами, педагогічним колективом;
- ✓ формувати вміння здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до учнів з особливими освітніми потребами;
- ✓ навчити використовувати методи: спостереження, бесіда, вивчення та аналіз методичних матеріалів, шкільної документації;
- ✓ формувати вміння планувати діяльність (допомога педагогу у підготовці конспекту уроку та проведенні дидактичних, рухливих, сюжетно-рольових ігор, виховних заходів), виготовляти наочні посібники.

Базами проходження навчальної психолого-педагогічної практики є спеціальні заклади загальної середньої освіти.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (4, 8-10):

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність до міжособистісної взаємодії.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні компетентності (3, 7, 11-13, 16):

- Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.
- Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.
- Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.
- Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.

- Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Організація та проведення навчальної психолого-педагогічної практики в обмежених умовах організації освітнього процесу відповідає додатку 5 до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (<https://cutt.ly/OMtfLCK>). Здобувачі беруть участь в освітньому процесі, послуговуючись платформами дистанційного навчання (Google Classroom, Human школа, Нові знання, Єдина школа та ін.), застосунками для проведення відеоконференцій (Zoom, Meet, Microsoft Teams та ін), месенджерами (Viber, Facebook Messenger, Skype, Discord та ін.), які використовує певний заклад загальної середньої освіти (база практики). Дистанційне комунікування учасників освітнього процесу під час проведення навчальної психолого-педагогічної практики з використанням технологій дистанційного навчання може здійснюватися через модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище MOODLE, електронну пошту (зокрема, корпоративну), месенджери (Viber, Skype та ін.), платформи для проведення відеоконференцій (Zoom, Google Meet та ін.) тощо.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

– взяти участь у настановній конференції з питань організації практики у визначений деканатом факультету час;

– до початку практики отримати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації щодо оформлення необхідних документів;

– до початку практики пройти в Університеті інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності;

– своєчасно прибути на базу практики;

– якісно та в повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, індивідуальне завдання;

– ознайомитися та суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку на базі практики;

– своєчасно оформити звіт та захистити його в терміни, визначені Наказом.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- спільно з методистом навчального відділу з організації практики на факультеті забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності, правил поведінки, надає здобувачам необхідні документи;

- повідомляє здобувачів вищої освіти про форми звітності;

- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за базами практики;

- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику та видає їх здобувачам вищої освіти до початку практики;

- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;

- до початку практики проводить зі здобувачами вищої освіти інструктаж з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;

- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;

- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;

- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;

- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;

- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;

- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;

- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;

- інформує здобувачів вищої освіти про порядок подання звітів про практику та їх захисту;

- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;

- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;

- здає звіти здобувачів вищої освіти про практику на кафедру;

- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;

- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює здобувачів вищої освіти з організацією робіт на конкретному робочому місці;

- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;

- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;

- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;

- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи здобувачів вищої освіти.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції.

Зміст практики

Навчальна психолого-педагогічна практика проходить у формі самостійного виконання здобувачами вищої освіти визначених програмою загальних та заснованих на них індивідуальних завдань.

Загальні завдання

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство із закладом освіти, дирекцією, фахівцями закладу освіти.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з вчителем-дефектологом і методистом.
4. Вивчення документації, яку ведуть вчителі-дефектологи та вихователі.
5. Спостереження за діяльністю вчителя, вихователя з метою визначення стилю педагогічної діяльності.
6. Систематизоване спостереження за особливостями розвитку та поведінки учнів з ООП у навчально-виховній діяльності.
7. Проведення дидактичних, рольових, рухливих ігор та визначення їх корекційної цінності.
8. Участь у розробці та проведенні виховного заходу, аналіз корекційно-виховної спрямованості виховного заходу.
9. Вивчення та аналіз заходів, які проводить практичний (спеціальний) психолог з метою профорієнтаційної роботи з учнями.
10. Розробка та проведення бесіди з учнями з метою визначення

професійних інтересів

11. Аналіз уроку та самопідготовки.
12. Ведення щоденника практики.
13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Підібрати методик для оцінки стану розвитку одного із психічних процесів, провести її учнями та сформулювати узагальнюючий висновок.
2. Проведення досліджень відповідно до тематики курсової роботи.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник практики.
2. Портфоліо у вигляді папки, що містить наступну документацію:
  - довідка про навчальний заклад, клас (зазначення загальної кількості дітей, розкладу (режиму) роботи начального закладу, класу.
  - копія шкільного плану виховної роботи;
  - приклад календарного плану виховної роботи на місяць;
  - приклад щоденного плану вихователя (на 1 день);
  - перелік документації вчителя та вихователя;
  - звіт спостереження за діяльністю вчителя, вихователя та визначення стилю педагогічної діяльності;
  - протокол спостереження за учнем під час навчальної та виховної роботи;
  - конспекти проведених ігор: 2 дидактичних, 2 сюжетно-рольові і 2 рухливі гри та аналіз їх корекційної цінності;
  - розроблений та проведений спільно з вихователем конспект виховного заходу, аналіз корекційно-виховної спрямованості виховного заходу;
  - перелік та аналіз заходів, які проводить практичний (спеціальний) психолог з метою профорієнтаційної роботи з учнями;
  - розроблена бесіда для визначення професійних інтересів учнів, аналіз її проведення – висновок;
  - аналіз уроку та самопідготовки;
3. Звіт про проходження практики.
4. Характеристика на здобувача-практиканта, яка обговорювалась на засіданні педагогічної ради школи, з оцінкою виконаної роботи і підписом директора або завуча школи / НРЦ / завірена печаткою школи.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження навчальної психолого-педагогічної практики має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

Схема звіту

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Коротка характеристика закладу, класу, за яким закріплений здобувач вищої освіти.
2. Відвідування уроків, самопідготовки, виховних заходів.
3. Аналіз документації вчителя та вихователя.
4. Спостереження за роботою вчителя, вихователя.
5. Спостереження за учнями у навчально-виховній діяльності.
6. Виготовлення наочності, посібників.
7. Розробка конспектів та проведених ігор.
8. Розробка та проведення спільно із вихователем виховних заходів.
9. Вивчення та аналіз заходів, які проводить практичний (спеціальний) психолог з метою профорієнтаційної роботи з учнями.
10. Розробка та проведення бесіди з учнями з метою визначення професійних інтересів.
11. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Що дала педагогічна практика здобувачу вищої освіти?
2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Труднощі, що виникли під час проходження практики, шляхи їх подолання (пропозиції).

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Очікувані результати навчання (5, 8, 9, 10, 20):

ПРН 5 – Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

ПРН 8 – Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

ПРН 9 – Мати навички комплектування та організації діяльності спеціальних закладів освіти, спеціальних груп у закладах дошкільної освіти, спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти тощо.

ПРН 10 – Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

ПРН 20 – Володіти соціальними навичками (soft-skills), які дають змогу бути успішним на робочому місці та в суспільстві.

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач вищої освіти за проходження виробничої практики – **100**.

100-90 балів (рівень А). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив

незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей високий.

89-82 бали (рівень В). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно». Рівень сформованості компетентностей достатній.

81-75 балів (рівень С). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються не достатнє розуміння матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре». Рівень сформованості компетентностей високий.

74-67 балів (рівень D). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури ігор, виховного заходу, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведену роботу з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре». Рівень сформованості компетентностей середній.

67-60 балів (рівень E). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти ігор, виховного заходу, протоколи спостережень оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку. Рівень сформованості компетентностей низький.

65 і менше балів (рівень F). Здобувач вищої освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення ігор, виховних занять, бесід та спостереження; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики здобувачем вищої освіти. Рівень сформованості компетентностей дуже низький.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики-письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подаються на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту здобувача вищої освіти. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення здобувач одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики - на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Методичні рекомендації до проведення практики для студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка галузі знань 01 Освіта / Педагогіка: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [кол. авторів; за заг. ред. О. В. Чопік]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 212 с. URL : <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6234>
2. Миронова С., Чопік О. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. 2-е видання, перероблене та доповнене. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 332 с.
3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). 2021. URL : <https://surl.li/olgzrh>
4. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини : підручник. К. : Знання, 2008. 360 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Протокол спостереження за учнем під час навчальної діяльності. БЛАНК СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА РОЗВИТКОМ ДИТИНИ

Прізвище дитини _____

Клас _____

Перелік запитань, згідно з якими проводилося спостереження	Результати спостережень та дати їх фіксування			
1. Чи проявляє учень активність під час навчальних занять?				
2. Чи ставить запитання для розуміння змісту роботи?				
3. Чи адекватно сприймає невдачі?				
4. Чи стимулює до активності успіх?				
5. Який темп виконання навчальних завдань?				
6. Чи виконує завдання вчителя?				
7. Чи готує домашнє завдання?				
8. Який рівень працездатності під час навчальних занять?				
9. Чи докладає достатньо зусиль для подолання труднощів?				
10. Який рівень допомоги потрібний під час виконання навчальних завдань: – стимулююча; – організуюча; – пояснювальна; – інструкція; – звуження обсягу завдання; – збільшення часу на виконання завдання				
11. Чи уважний учень на уроці?				
12. Чи проявляє інтерес до навчальних завдань?				
13. Чи відчуває учень труднощі розуміння навчальних завдань?				
14. Чи є труднощі у запам'ятовуванні навчального матеріалу?				
15. Чи вміє правильно будувати власне висловлювання?				
16. Чи вміє робити висновки?				
17. Яким завданням надає перевагу:				

а) репродуктивним; б) пізнавально-пошуковим; в) творчим.				
18. Рівень засвоєння та розуміння навчального матеріалу (низький, середній, високий)				
19. Які інші особливості діяльності учня під час навчальних занять?				

**Протокол спостереження за учнем під час виховної діяльності.
БЛАНК СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА РОЗВИТКОМ ДИТИНИ**

Прізвище дитини _____

Клас _____

Перелік запитань, згідно з якими проводилося спостереження	Результати спостережень та дати їх фіксування			
1. Чи проявляє учень активність під час виховних занять?				
2. Чи взаємодіє з іншими дітьми?				
3. Чи адекватно сприймає невдачі?				
4. Чи стимулює до активності успіх?				
5. Чи активна дитина в іграх?				
6. Чи проявляє ініціативу?				
7. Чи проявляє інтерес у спілкуванні з однокласниками?				
8. Які інші особливості діяльності учня під час навчальних занять?				

Методичні рекомендації щодо проведення рухливих ігор

Підготовка та проведення будь-якої гри здійснюється у три етапи:

1. Підготовчий.
2. Основний.
3. Заключний.

Залежно від виду гри кожен з етапів має свої особливості, що визначають ефективність їх проведення.

Етапи підготовки та проведення рухливих ігор:

Підготовчий:

1. Вибір гри. Він передбачає визначення мети, часу проведення, змісту, урахування вікових та фізичних особливостей дітей, кількості учасників, їх інтересів тощо.

2. Підготовка обладнання та місця для гри. Необхідно визначити заходи безпеки та підготувати гральний майданчик. Обладнання та інвентар мають бути продуманими і підготовленими заздалегідь. На цьому ж етапі відбувається розмітка майданчика, межі якого мають бути яскраво окресленими та визначення розташування гравців.

Основний:

1. Пояснення правил гри. При цьому необхідно враховувати дітей з ООП. Тому пояснення повинні супроводжуватись демонстрацією усіх правил із пробним показом.

3. Призначення ведучих. Ведучого може призначити вчитель, вибрати учні, або ж за жеребом та ін.

4. Розподіл по командах. Розподіл учнів на команди має враховувати особливості їхнього фізичного розвитку. Команди слід організувати приблизно однаковими за силами. За бажанням дітей склад команд може змінюватись.

5. Координація та керівництво грою. Гра починається за сигналом після того як усі зрозуміють її правила. Під час гри вчитель здійснює її координацію та керівництво. Необхідним є дозування навантаження, що залежить від віку, первинного порушеннями, психофізичного стану дітей та завдань гри, навантаження у грі може бути незначним, помірним, тонізуючим або тренувальним. Важливим також є суддівство, від об'єктивності якого залежить результат гри.

Заключний:

1. Завершення гри. Тривалість гри визначається вчителем заздалегідь в залежності від віку, дітей, умов гри. Також гра може закінчитись, якщо у знизився інтерес або ж наявною є перевтома.

6. Підведення підсумків гри. На цьому етапі визначаються досягнення та помилки дітей. Обговорення та аналіз.

Організація ігрової діяльності з дітьми з інтелектуальними порушеннями передбачає урахування особливостей їх психофізичного

розвитку, зокрема: порушення розвитку фізичних якостей, сили, витривалості, швидкості, координаційних здібностей, порушена орієнтація у просторі, тощо. Крім цього, необхідно у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігаються порушення сприймання, пам'яті, мислення, уваги; загальний недорозвиток мовлення, збіднений словниковий запас, що обмежує можливості спілкування та розуміння правил гри; порушення у формуванні основних рухів, що характеризуються зайвим напруженням, скутістю; швидка втомлюваність. Тому правила гри мають бути простими, пояснення їх виконання – лаконічним, чітким і зрозумілим для дітей. Рухи у грі мають бути доступними, важливо враховувати певні особливості фізичного розвитку як у процесі гри, так і у визначенні результатів порівняно з іншими дітьми.

Методичні рекомендації щодо проведення дидактичних ігор

Етапи підготовки та проведення дидактичної гри:

Підготовчий:

1.Вибір гри. Він здійснюється відповідно до завдань навчально-виховного процесу, вікових особливостей, інтересів, можливостей учнів. На цьому етапі відбувається розробка сценарію та правил, визначається кількість учасників, попередній приблизний розподіл ролей учнів та ролі педагога, оптимальний час для проведення гри.

2.Виготовлення реквізитів, оформлення приміщення. Передбачається виготовлення або підготовка необхідних для проведення гри дидактичних матеріалів, вибір місця та оформлення зовнішнього вигляду приміщення.

3.Психологічне налаштування учнів на гру. Важливим є налаштування учнів на гру, актуалізація попереднього досвіду, збагачення знань, про предмети та явища навколишнього життя, необхідних для розв'язання ігрових завдань тощо.

Основний:

1.Ознайомлення учнів зі змістом, завданнями, правилами гри. Педагог пояснює усім учням завдання гри, правила, необхідності розподіляє окремі ролі (враховуючи особливості психофізичного розвитку учнів) та визначає свою роль у грі.

2.Забезпечення учнів необхідним обладнанням. На цьому етапі педагог безпосередньо надає учням дидактичний матеріал необхідний для гри, інструктує щодо приміщення та можливості його використання у грі.

3.Введення учнів у гру. Передбачає введення учнів у ігровий стан. Педагог активізує увагу дітей, просить уявити певну ситуацію.

4.Координація та керівництво грою. Рівень педагогічного керівництва грою залежить від вікових особливостей учнів, мети та змісту гри, складності дидактичних завдань тощо.

Заключний:

1.Виведення учнів з гри, аналіз результатів. Педагог закінчує гру у випадку виконання завдань гри, зниженню інтересу чи перевтомі учнів.

Важливо при цьому створити радісну перспективу гри, тобто скерувати свої дії таким чином, щоб учням хотілось продовжити її. Також необхідним є аналіз гри, її результатів, визначення кращих учнів та виділення успіхів кожного.

2. Підведення разом з учнями підсумку. Необхідним атрибутом завершення гри є визначення того чи сподобалась гра учням, їхніх вражень, виділення позитивних моментів, користі гри для дітей тощо.

При організації дидактичної гри з дітьми з інтелектуальними порушеннями некритичність мислення, не сформованість вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, недорозвиток довільної уваги, її стійкості, обсягу, підвищену розсіяність, фрагментарність, уповільненість та недостатню осмисленість сприймання, вузький обсяг пам'яті та швидке забування, порушення звуковимови, розуміння зверненого мовлення та ін.

Організація дидактичної гри з дітьми з інтелектуальними порушеннями має відповідати таким вимогам:

- сюжет, правила гри мають відповідати інтелектуальним можливостям дітей;
- вид і зміст гри повинен відповідати темі уроку, психофізичним та віковим особливостям дітей;
- у грі повинно бути достатнє матеріально-технічне забезпечення;
- пояснення правил гри має бути чітким, доступним для розуміння дітей;
- вчитель має переконатись чи зрозуміли учні правила гри, за необхідності повторити;
- під час підведення підсумків слід обов'язково стимулювати учнів до обговорення, висловлювання критичних суджень;
- гра обов'язково крім дидактичної повинна мати корекційну мету;
- у процесі гри важливо підтримувати пізнавальну активність учнів, створювати ситуацію успіху, позитивну атмосферу.

Схема аналізу корекційно-виховної спрямованості виховного заходу

1. Відповідність корекційно-виховної мети темі заходу.
2. Які стимули застосовувались для формування позитивних взаємовідносин між учнями?
3. Яким чином відбувалось формування уявлень про товариськість, дружбу, доброзичливість?
4. Яким чином використовувався життєвий досвід дітей?
5. Як відзначались успіхи учнів; формувалось позитивне ставлення до результатів діяльності?
6. Які прийоми, засоби формування волі, цілеспрямованості використовувались?
7. Як здійснювався розвиток естетичних почуттів, суджень, переживань?
8. Яким чином підтримувався інтерес учнів до виконуваних завдань, формувалась мотивація?
9. Як залучались учні до самостійної цілеспрямованої діяльності?
10. У чому полягав індивідуальний підхід до учнів?
11. Яким чином здійснювалось збагачення та розвиток емоційної сфери учнів?
12. Як відбувався вплив на само ставлення та самооцінку учнів?
13. Позитивні та негативні сторони виховного заходу.

Методичні рекомендації щодо розробки та проведення бесіди як методу дослідження

Бесіда є методом отримання інформації на основі вербальної комунікації. Проведення бесіди передбачає постановку дослідником запитань досліджуваному та фіксацію його відповідей.

За формою проведення бесіда може бути вільним та стандартизованим опитуванням. Обидві бесіди повинні проводитись за попередньо продуманим планом, містити основні запитання.

При стандартизованій бесіді опитування досліджуваного проводиться за чітким планом заздалегідь визначених запитань.

При вільній бесіді основні запитання можуть доповнюватись додатковими, їх формулювання також може змінюватись для корекції тактики дослідження.

Основними вимогами проведення бесіди є:

1. Встановлення довірливих стосунків між дослідником та досліджуваним із збереженням достатнього рівня.

2. Точна і чітка реєстрація відповідей досліджуваного та характеристика особливостей поведінки.

3. Не допускаються підказування та навіюваність відповідей.

У роботі з дітьми з ООП необхідно враховувати:

- особливості інтелектуальних можливостей;
- уявлення про навколишнє середовище;
- стан розвитку мовлення;
- рівень самоусвідомлення.

Тому для проведення ефективної бесіди з дітьми слід:

- ставити конкретні запитання у формі лаконічних речень;
- уникати подвійних запитань;
- при необхідності повторити запитання, або змінити його форму, конкретизувати;
- бесіда не повинна містити велику кількість запитань і бути виснажливою;
- у бесіді потрібно домагатися не лише констатуючої відповіді, а й пояснення, мотивації.

Схема аналізу уроку

1. Загальні відомості про урок (правильне визначення теми та мети уроку, відповідність ходу уроку його меті, зв'язок уроку з сучасним життям).
2. Тип та структура уроку.
3. Здійснення між предметних зв'язків.
4. Методи та прийоми, застосовані вчителем на різних етапах уроку (різноманітність, доцільність, ефективність, реалізація корекційних завдань, індивідуальний підхід).
5. Шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці.
6. Аналіз діяльності учнів на уроці (активність, зосередженість, інтерес до матеріалу, свідомість у процесі навчання).
7. Аналіз діяльності вчителя (уміння володіти класом, встановлення контакту з учнями, педагогічний такт).
8. Наслідки уроку. Досягнення мети уроку; виконання плану уроку; обсяг та рівень знань учнів. Об'єктивність оцінок. Освітньо-виховне та корекційне значення уроку. Підготовленість вчителя до уроку. Наукова та методична ерудиція вчителя.
9. Загальна оцінка уроку. Рекомендації, спрямовані на удосконалення позитивних якостей уроку і подолання його негативних сторін.

Схема аналізу самопідготовки

1. Клас, мета.
2. Умови праці, необхідні прилади, підручники.
3. Розміщення учнів в класі.
4. Характер та обсяг домашнього завдання (відповідність рівню пізнавальної діяльності, віку дітей, дню тижня).
5. Форма організації навчальної домашньої роботи (доцільність обраної форми).
6. Способи виконання завдань (чи користуються діти вказівками вчителя, чи дотримуються доцільного варіанту роботи, працюють колективно чи індивідуально).
7. Працездатність учнів, наявність перерв.
8. Проведення індивідуальної роботи з учнями.
9. Рівень володіння навчальним матеріалом вихователя, взаємозв'язок вчителя та вихователя (єдність вимог, методика роботи).
10. Педагогічна майстерність вихователя (уміння володіти класом, реалізувати індивідуальний підхід, педагогічний такт).
11. Висновки та рекомендації (реалізація навчально-корекційної мети; дотримання вимог організації самопідготовки; ефективність методів роботи і типів домашніх завдань).